

SAKRALNO I SVAGDANJE U LITURGIJI

(Uz III instrukciju za provođenje liturgijske konstitucije)

Na svim područjima crkvenog života provodi se koncilaska reforma. No uvijek iznova javlja se problem: da li smo u provođenju te reforme otišli predaleko ili smo tek na početku, da li je ono što radimo previše ili premalo, da li je dovoljno ili nije. Radi nejednakog mjerila pojedinih teoretičara i radi nejednake revnosti ljudi iz prakse dolazi svakog dana do mnogobrojnih nesporazuma. Osim toga svakog dana iskrsavaju mnogi problemi koje Koncil nije imao pred očima, pa se također nameće problem: da li su nam potrebna i druga mjerila osim koncilskih.

Područje liturgijske reforme svima nam je pred očima i zasijeca u svagdanji život, pa su i problemi liturgijske orijentacije gotovo svagdašni i nesporazumi su vrlo česti.

Sveti Zbor za bogoslužje izdao je nedavno osnovnu normu za otklanjanje tih nesporazuma, za svođenje na pravu mjeru pretjeranosti i nedostataka. To je **treća instrukcija za provođenje koncilске konstitucije o sv. liturgiji**. Datirana je 5. rujna, a objavljena početkom studenog prošle godine.

Za naše čitaoce iznijet ću iz te instrukcije one pojedinosti koje nam mogu pomoći da bolje shvatimo put kojim — po želji vrhovne crkvene uprave — treba ići liturgijska obnova.

Treba zaustaviti desakralizaciju

Prema shvaćanju svih naroda i svih religija kroz svu povijest čovječanstva, bogoslužje treba biti ostvarenje onoga što izražava prekonij u Svetoj noći Uskrasnog bdijenja: »Združuje se nebesko sa zemaljskim, a božansko s ljudskim«. Po samoj naravi stvari u bogoslužje ulaze ljudski elementi koji se do neke mjere izdvajaju iz onoga što je svagdašnje i obično prema onom što je božansko. Liturgijski oblici, tekstovi, gesti, melodije, posuđe, namještaj, a na poseban način osobe obilježeni su nekom izdvojenošću od onoga što je svagdanje i upravo tu izdvojenost označavamo izrazom — svetost. Svetost je glavno obilježje bogoštovnog prostora, kako to izražava 92. psalam: »Kući tvojoj, Gospodine, pripada svetost u sve dane.«

Sasvim je očigledno da je kroz zadnjih nekoliko stoljeća na području rimskog obreda ovo izdizanje liturgijskih elemenata nad onim što je svagdašnje postalo takovo da većina kršćana više nije doživljavala njihovu vezu sa zemaljskim životom.

Stoga se još prije Koncila osjetila potreba da se liturgija približi svakodnevnom životu. Koncil je u tom pogledu donio mnoge odluke. Na to se osobito odnosi uvođenje živog jezika. Međutim se vani po svijetu (a počelo je ponešto i kod nas!) išlo predaleko: mjesto oltara obični stol, mjesto liturgijske odjeće svagdanja, mjesto kaleža obična čaša (nešto od te tendencije došlo je do izražaja u polemici o »kaležu« i »čaši« u misnom kanonu!), mjesto beskvasnog kruha kvasni, mjesto sakralne glazbe džez...

Sakralnost je bitna oznaka liturgije. Stoga **desakralizaciju treba zaustaviti**, a učinjene ekscese popraviti i svesti na pravu mjeru. To je najuočljivija svrha treće Instrukcije za provođenje liturgijske konstitucije, koja počinje riječima »Liturgicae instaurationes« (u daljnjem tekstu LI). Evo nekoliko najznačajnijih mjera koje ova instrukcija stavlja za sprečavanje desakralizacije bogoštovlja:

— Nitko ne smije samovoljno bilo što uvoditi u obrede ili ih mijenjati (LI, br. 1).

— Promjene liturgijskih tekstova može vršiti jedino crkvena vlast (LI, br. 1).

— Za vrijeme sv. Mise imaju se čitati jedino čitanja uzeta iz Sv. Pisma, a nipošto nije dozvoljeno čitati bilo kakav drugi tekst (LI, br. 2a).

— Homilija spada isključivo na svećenika, a vjernicima nisu dozvoljene nikakve opaske, upadice ili dijalog (LI, br. 2a).

— Kruh za euharistiju mora biti beskvasan i pažljivo pripremljen (LI, br. 5).

— Kod izrade svetog posuđa dana je nešto veća sloboda u pogledu tvari i oblika, kako bi različiti narodi mogli svoju kulturnu baštinu unijeti u liturgiju, ali nipošto nije dozvoljeno da se to posuđe tretira nemarno i nečasno. Crkveni namještaj i liturgijska odjeća, slično kao i sveto posuđe, mora se razlikovati od onoga što je u svakodnevnoj upotrebi, a ono što se upotrebljava u običnom životu ne smije se upotrebljavati u liturgiji (LI, br. 8a).

Jedan sasvim sitan ali očigledan primjer desakralizacije imali smo u cijeloj Hrvatskoj kroz prošlu godinu kada smo

svakog dana na početku Evanđelja govorili: »Čitanje Evanđelja po...« (Usp. Nedjeljna čitanja B). Za godinu C ipak svaki put stoji: »Čitanje svetoga Evanđelja po...« U latinskom tekstu stoji »sancti Evangelii« (Usp. Ordo Missae 1969, Missa cum populo, n. 12, Missa sine populo, n. 10. Također Missale Romanum 1970, p. 388 i 481).

Pojednostavljenje — ali ne preko mjere

Koncil je odredio da se pojednostavne liturgijski obrasci, kretanje i čini, da se cijela liturgija odlikuje plemenitom jednostavnošću (Liturgijska konstitucija, br. 34). Međutim ponegdje se u tom pogledu već prekoračila mjera. Ova instrukcija želi to pretjerano pojednostavljivanje zaustaviti: »Ne smiju se prekoračiti određene granice, jer koji to čine liturgiji otimlju svete znakove i njezinu vlastitu ljepotu, koja je potrebna da se u kršćanskoj zajednici može sveti misterij dolično vršiti i dostojno doživjeti preko onoga što se vidi« (LI, br. 1).

Liturgijsko pučko pjevanje

Koncilski i pokoncilski dokumenti svim silama nastoje unaprijediti sudjelovanje puka u liturgiji pjevanjem svetih pjesama. I ova najnovija instrukcija ponovno određuje da se posveti najveća pažnja onom što će puk kod Mise pjevati. Prvenstveno bi to trebalo biti općenito propisane Misne pjesme. Ako to već nisu pjesme koje se nalaze u »Rimskom gradualu« ili u »Jednostavnom gradualu«, onda to moraju biti tekstovi odobreni od Biskupske konferencije. Ti tekstovi moraju računati na shvaćanje vjernika, a moraju biti dobro usklađeni s pjevanjem svetim vremenima i različitim djelovima bogoslužja (LI, br. 3b i c). Ono što je kod nas u ovom pogledu učinjeno (Usp. Red Mise, Zagreb 1969, str. 5) sasvim je nedovoljno, a djelomično i sasvim neprikladno (Usp. članak Pučki gradual, »Služba Božja« 1970, br. 2, str. 91—100). Malo što oduzima liturgiji obilježje sakralnosti koliko unošenje neskladnih i svakodnevnih pjesama u svete čine.

Veliku pažnju treba posvetiti glazbalima i melodijama; ali još veću pažnju treba posvetiti tekstovima. »Premda Crkva ne odbacuje nikakvu vrst glazbe od liturgijskih čina, ipak treba smatrati da nije svaka vrst vokalne ili instrumentalne glazbe jednako prikladno sredstvo za gajenje po-

božnosti i izražaj Kristova misterija. Liturgijska glazba mnogo doprinosi bogoštovlju. Stoga mora biti obilježena svetošću i ljepotom, mora biti prožeta liturgijskim duhom i usklađena s prirodom svakog pojedinog dijela bogoslužja. Ne smije zapriječivati aktivno sudjelovanje cijele zajednice, nego naprotiv mora usmjerivati pažnju njihova uma i osjećaje njihova srca na svete čine koji se vrše» (LI, br. 3c).

Uloga ženâ u liturgiji

Ženama je jednako kao i muškarcima svojstvena uloga cjelokupne zajednice Božjeg naroda u liturgiji (sudjelovanje u pjevanju, prikazivanju darova i pričesti). Ipak prema tradiciji nije dozvoljeno da žene poslužuju svećenika kod oltara, dapače niti u crkvama i kapelama ženskih samostana, koledža i drugih ustanova (LI, br. 7).

U okviru liturgijskih propisa ženama je dozvoljeno:

- čitati Misna čitanja osim Evandjelja,
- predmoliti nakane Molitve vjernika,
- vršiti službu zborovođe, svirati orgulje i druge instrumente,
- čitati napomene (didaskalia) koje pomažu vjernicima da bolje razumiju obrede,
- dočekati pojedine vjernike na ulazu u crkvu i odrediti im mjesto u crkvi,
- redati procesije,
- sakupljati doprinose vjernika (LI, br. 7 a-e).

Stabilnost

Instrukcija uporno traži da se konačno, poslije mnogih pokusa i preinaka, ustale liturgijske forme, posebno liturgijski prostor. Tu dolaze izrazi »stabilis forma« i »stabilis dispositio« (LI, br. 10). Konačnim izdanjem liturgijskih knjiga prestaju eksperimenti i prelazne forme (LI, br. 12).

U vezi s onim što se odnosi na misnu liturgiju u prvom redu moraju biti stabilni:

- glavni oltar u crkvi,
- ambon s koga se naviješta Riječ Božja,
- sjedište svećenika koji predsjedava svetom skupu.

Neke pojave koje je vrhovna crkvena uprava označila kao neskladne (provizorni oltar uz glavni oltar, pokretni leđir) još uvijek traju a trebala bi prestati (LI, br. 10).

Još dvije pojedinosti

Jedna vrlo interesantna novost koju donosi ova instrukcija jest da **akoliti** koji su zaređeni od biskupa kao akoliti bez ičijeg posebnog ovlaštenja mogu, dok celebrans pričešćuje s hostijom, u okviru liturgijskih propisa pričešćivati s kaležom, a ako je potrebno i s hostijama (LI, br. 6c i d). Ova novost obnavlja praksu starodrevne Crkve. Čitamo da je sv. Tarzicije akolit nosio pričest utamničenima.

Još jedna interesantna odredba: da se norma, koje se Crkva držala kod izdavanja liturgijskih knjiga na latinskom jeziku, mora održavati i kod izdanja na živom jeziku — treba paziti da se ne doznaju imena prevodilaca i autora pojedinih nanovo sastavljenih tekstova i melodija. To umanjuje poštovanje prema liturgiji koja je svojina cjelokupne Božje zajednice (LI, br. 11). Na ovo se pazilo pred četrdesetak godina prigodom izdanja »Rimskog obrednika«, a kod novijih izdanja nije se pazilo.

* * *

Za sadašnje razdoblje liturgijske obnove instrukcija o kojoj je ovdje govor upotrebljava izraz »**cvjetno proljeće**« (LI, br. 13). Mnogi liturgijski pisci prije Koncila rado su upotrebljavali izraz »sveto proljeće« ili »liturgijsko proljeće«.

Sve što se zbiva u proljeće uglavnom nas veseli. No uz cvijeće u proljeće također niče korov i trnje.

U ovom času pokoncilskog proljeća potrebno nam je mnogo proljetnog poleta, ali nam je još potrebnije da bude uz nas Božja Mudrost, o čijem djelovanju među ljudima knjiga Sirahova upotrebljava proljetne slike:

»Kao tamjan nepomiješani ispunila sam mirisom prebivalište svoje i moj je miris kao miris izabranog balzama.

Kao stablo terebinovo raširila sam grane svoje i grane moje donose rod slave i časti.

Kao loza ugodno mirišem i cvijeće moje rađa milinom i bogatstvom« (Sir 21—23).

Fra JURE RADIĆ